

BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA BILIMLARNI BAHOLASHNING
SAMARALI

Boyqulova Jasmina Ulug'bek qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'lanilishi
talabasi Email:boyqulovajasmina218@gmail.com Tel raqam:+998936470228

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilar bilimini baholashning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Baholashning diagnostik, formatif va summativ turlari, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, STEAM yondashuvi, 4K kompetensiyalari hamda Blum taksonomiyasi asosida baholashning innovatsion imkoniyatlari ko'rsatib berilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini adolatli baholash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan

Kalit so'zlar: baholash, boshlang'ich ta'lim, formatif baholash, summativ baholash, diagnostik baholash, STEAM, 4K kompetensiyalari, Blum taksonomiyasi, ta'lim sifati, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В данной статье освещаются теоретические и практические основы оценивания знаний учащихся в процессе начального образования. Анализируются диагностический, формативный и суммативный виды оценивания, их роль в повышении эффективности обучения. Также показаны инновационные возможности оценивания на основе STEAM-подхода, компетенций 4К и таксономии Блума. Разработаны рекомендации по справедливому оцениванию знаний, умений и навыков учащихся с помощью современных педагогических технологий.

Ключевые слова: оценивание, начальное образование, формативное оценивание, суммативное оценивание, диагностическое оценивание, STEAM, компетенции 4К, таксономия Блума, качество образования, педагогические технологии.

Abstract: This article highlights the theoretical and practical foundations of assessing students' knowledge in the process of primary education. It analyzes diagnostic, formative, and summative types of assessment, as well as their role in increasing educational efficiency. Furthermore, the innovative opportunities of assessment based on the STEAM approach, 4C competencies, and Bloom's taxonomy are demonstrated. Recommendations for the fair assessment of students' knowledge, skills, and abilities using modern pedagogical technologies have been developed.

Keywords: assessment, primary education, formative assessment, summative assessment, diagnostic assessment, STEAM, 4C competencies, Bloom's taxonomy, quality of education, pedagogical technologies.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi talablar qo'yilmoqda. Ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarga faqat bilim berish emas,

balki ularni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal etishga, muloqot qilishga va ijodkorlikka o'rgatishdan iboratdir.

Ushbu maqsadlarga erishishda baholash tizimi muhim ahamiyat kasb etadi⁴³. Boshlang'ich ta'lim o'quvchining keyingi ta'lim bosqichlari uchun poydevor vazifasini bajaradi. Shu sababli bu davrda o'quvchilar bilimini baholash jarayoni ilmiy asoslangan, shaffof va rivojlantiruvchi xarakterga ega bo'lishi lozim.

An'anaviy baholash usullari ko'pincha faqat o'quvchining bilim darajasini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy baholash tizimi o'quvchining kompetensiyalari, ijodiy fikrlashi va amaliy faoliyatini ham baholashni talab etadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Baholash nazariyasi va amaliyoti bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. B.Blum, L.Vigotskiy, J.Piaje, J.Dyui kabi olimlarning ishlari baholash tizimini rivojlantirishda muhim ilmiy manba hisoblanadi⁴⁴.

Xususan, Blum taksonomiyasi o'quvchilarning fikrlash darajalarini aniqlash va baholash uchun samarali vosita sifatida e'tirof etiladi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda baholashning rivojlantiruvchi funksiyasi alohida ta'kidlanmoqda. Tadqiqotchilarning fikricha, baholash nafaqat nazorat vositasi, balki o'quvchilarni o'qishga rag'batlantiruvchi va ularning o'z ustida ishlashiga yordam beruvchi pedagogik jarayon hisoblanadi.

ASOSIY QISM VA NATIJALAR

Boshlang'ich ta'limda baholashning asosiy vazifasi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash hamda ularning rivojlanish dinamikasini kuzatishdan iborat. Baholash orqali o'qituvchi ta'lim jarayonining samaradorligini aniqlaydi va zarur hollarda o'qitish strategiyalariga o'zgartirishlar kiritadi.

Diagnostic baholash o'quvchilarning boshlang'ich tayyorgarlik darajasini aniqlash imkonini beradi. Ushbu baholash turi yangi mavzuni o'rganishdan oldin amalga oshiriladi va o'quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Diagnostic baholash natijalari o'qituvchiga individual yondashuvni tashkil etish imkonini beradi⁴⁵.

Formativ baholash zamonaviy ta'limning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mazkur baholash turi dars jarayonida muntazam ravishda amalga oshiriladi va o'quvchilarga o'z xatolarini ko'rish hamda ularni tuzatish imkoniyatini yaratadi. Formativ baholash natijasida o'quvchilar o'z o'quv faoliyatini tahlil qilishni, o'z-o'zini baholashni va mustaqil xulosa chiqarishni o'rganadilar.

Summativ baholash ma'lum bir mavzu, bo'lim yoki o'quv davri yakunida o'tkaziladi. Ushbu baholash turi o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash va yakuniy natijalarni baholashga xizmat qiladi. Summativ baholash orqali o'quvchilarning o'quv dasturida belgilangan maqsadlarga erishganlik darajasi aniqlanadi.

So'nggi yillarda STEAM yondashuvi asosida baholash ta'lim tizimida keng qo'llanila boshladi. STEAM texnologiyasi fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv asosida

⁴³ O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020.

⁴⁴ Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. New York, 1956.

⁴⁵ Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2021.

baholash o'quvchilarning amaliy faoliyati, ijodiy fikrlashi va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini aniqlash imkonini beradi.

Boshlang'ich sinflarda STEAM asosidagi baholash jarayonida o'quvchilar turli loyihalar, tajribalar va amaliy topshiriqlarni bajaradilar. Natijada ularning bilimlarni amaliyotga tatbiq etish qobiliyati baholanadi. Bu esa an'anaviy testlarga nisbatan ancha samarali natijalar beradi.

Zamonaviy ta'limda 4K kompetensiyalari ham muhim o'rin tutadi. Kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari XXI asrning asosiy kompetensiyalari sifatida e'tirof etilmoqda. Baholash jarayonida ushbu kompetensiyalarni aniqlash va rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Kreativlik o'quvchilarning yangi g'oyalar yaratishi va muammolarga noodatiy yechim topish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Kommunikativlik esa o'z fikrini aniq va ravon ifodalash ko'nikmasini aks ettiradi. Kollaboratsiya o'quvchilarning jamoada ishlash va hamkorlik qilish qobiliyatini ifodalasa, tanqidiy fikrlash ma'lumotlarni tahlil qilish va asosli xulosa chiqarishda namoyon bo'ladi. Blum taksonomiyasi asosida tashkil etilgan baholash tizimi ham o'quvchilarning fikrlash faoliyatini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu taksonomiyaga ko'ra baholash bilish, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, yaratish va baholash bosqichlarini qamrab olishi lozim. Bunday yondashuv o'quvchilarning yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda an'anaviy baholash usullari o'quvchilarning haqiqiy kompetensiyalarini to'liq aniqlash imkonini bermaydi. Zamonaviy baholash tizimlari esa o'quvchilarning bilimlari bilan bir qatorda ularning amaliy faoliyati, ijodkorligi va kommunikativ qobiliyatlarini ham aniqlashga xizmat qiladi.

STEAM texnologiyalari, 4K kompetensiyalari va Blum taksonomiyasi asosida tashkil etilgan baholash tizimi ta'lim sifati va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu yondashuv o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlash va ularda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Boshlang'ich ta'lim jarayonida bilimlarni baholashning samarali usullaridan foydalanish ta'lim sifati oshirishning muhim omillaridan biridir. Diagnostik, formatif va summativ baholash usullarining uyg'unlashuvi o'quvchilarning bilim darajasini aniq aniqlash hamda ularning rivojlanishini kuzatish imkonini beradi.

STEAM yondashuvi, 4K kompetensiyalari va Blum taksonomiyasi asosida tashkil etilgan baholash tizimi o'quvchilarning nafaqat bilimlarini, balki ularning amaliy, kommunikativ va ijodiy salohiyatini ham rivojlantiradi. Shuning uchun zamonaviy baholash texnologiyalarini boshlang'ich ta'lim amaliyotiga keng joriy etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari.
3. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. New York, 1956.
4. Vygotsky L.S. Pedagogik psixologiya. Moskva, 1991.
5. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London, 1950.
6. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent, 2020.
7. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2021.
8. UNESCO. Assessment for Learning in Primary Education. Paris, 2022.